

Какви са причините за просперитета в една страна?

От Георги Нейчев,

Wirtschaftswissenschaft – Diplom

Ruhr-Universität Bochum

„Просперитетът“ на една държава е удобен общ знаменател за проведени добри политики. Носейки полза на всички – от най-богатия до най-бедния – хората са единни в желанието си за просперитет. Но какъв е пътят към него? Дали всичко е предначертано от някой друг, или пък ние сами избираме дали да вървим напред? Могат ли хората да създадат благоденствие, или всичко е следствие от история, климат, природни ресурси? И каква роля и отговорност имат идеите за икономиката в този процес?

Има много фактори, които традиционно са се настанили в съзнанието на хората като обяснение за просперитета. Такива са миналото на една държава, природните ѝ ресурси или броя на населението. Изглеждайки предначертани, в много случаи тези фактори са удобното извинение за успех (чужд) или неуспех (свой). Тези идеи обаче се провалят когато трябва да дадат систематично обяснение за приликите и разликите – често огромни – в развитието на две различни общности от хора. Примерите са много – като Афганистан и Швейцария, държави със сходен релеф, сходни етнически структури, минало с военни успехи, но с много различни условия и начин на живот. Ако традиционните разбирания не работят, тогава трябва да има друго обяснение за благоденствието.

„Просперитетът“ е обаче само едно абстрактно понятие. Никой все още не е намерил начин да го измери с една мерна единица, Обединените нации дават над 100 индикатора за човешко развитие (United Nations 2008). Дали едно студентско есе може да даде отговор на толкова многопластов и сложен проблем?

Да, може, защото други са успяли вече. Зад нас стоят хилядолетия човешка история, познала успехи и неуспехи, стоят различни идеи за координиране на общия ни живот, някои от които завършват с грандиозен провал, други осигуряват стабилна система, основана на ред и висок стандарт. Имаме и огромно количество данни – знаем как да пресметнем всички стоки и услуги, произведени от една нация, знаем как да ги направим сравними с друга, а също така и имаме нужния инструментариум да сложим числа зад статистически зависимости. Не е нужно да се открива топлата вода, нужен е по-скоро поглед върху и анализ на данните, които имаме, да се потърсят зависимости, прилики и разлики.

Първата добра новина, която улеснява отговора на въпроса „Как?“, е положителната корелация между „симптомите“ на прогреса. При тях може да се докаже емпирично статистическа зависимост. Стара максима е, че парите не могат да купят любов, но пък висок доход на глава от населението върви в пакет с много други желани странични ефекти – висока продължителност на живота (Rosling 2009), посещаемост на училища, ниска детска смъртност, щастие (Frey, Stutzer 2002), достъп до питейна вода и здравни услуги. С други думи, една общност трябва приоритетно да се стреми към икономически растеж с надеждата тези зависимости да останат в сила. Логично обяснение за взаимовръзките е, че високият доход на глава от населението дава материалната база,

нужна за създаването на другите блага. Така многопластовият проблем се свежда до един основен въпрос – как да растем бързо?

Освен това сме облагодетелствани от факта, че идеите за това как се постига висок икономически растеж подлежат на естествен подбор точно както живите организми, и че този естествен подбор, приложен върху различни държави, ни дава различни резултати, които може да сравним. Ако идеите на Маркс бяха по-добри, то в университетите щяха да бъдат преподавани те, а не Адам Смит и Фридрих фон Хайек. Либералните идеи дават формула за продължителен икономически растеж с индивидуална свобода като мотор на промяната, и държава, която дава само рамката, без да определя посоката. Държави, поели по този път, са се доказали като успешни. Тези идеи, за разлика от традиционните схващания, дават систематично обяснение на успеха. Нещо повече – те нямат алтернатива. Освен това резултатите са изцяло в ръцете на хората в една общност. Те сами решават дали да играят по правилата или не.

Тези идеи получават потвърждение в Индекса на икономическа свобода, издаван ежегодно от Фондация „Херитидж“. Там се вижда ясно връзката между икономическата свобода от една страна и просперитета, демокрацията, човешкото развитие и дори чистата околна среда от друга – изчислена върху голям обем данни от целия свят (Heritage Foundation, 2009). Индексът предлага обяснение, което е едновременно много семпло – сведено до десет основни икономически свободи – но и много силно – изхождайки от либералната икономическа мисъл, обосновавайки се с доказали се теории, обвивайки ги в числа и данни от целия свят. Така сложният на пръв поглед проблем за просперитета на една нация бива сведен до няколко основни принципа, приложими във всички държави.

Но и най-хубавите думи нямат смисъл без да са превърнати в действие. Аз виждам ролята на икономическите институти в това да разпространяват съзнание по тези въпроси, да разбиват традиционните тези и да създават яснота за това, че всъщност просперитетът и реформите са избор, а не съдба, а също така най-сигурният начин за печелене на гласове.

Библиография:

Frey, Bruno and Stutzer, Alois (2002): *What can economists learn from happiness research?* in: *Journal of Economic Literature*, pp. 402-425

Rosling, Hans: *The Gapminder* (2009), available at <http://graphs.gapminder.org/world>

The Heritage Foundation (2009): *Index of Economic Freedom*, executive summary, p. 5, available at http://www.heritage.org/Index/pdf/Index09_ExecSum.pdf

United Nations Development Project (2008): *Human Development Report 2007-2008*, available at <http://hdrstats.undp.org/indicators/>

